

Spis treści

1. Wprowadzenie — <i>J. M. Kościelny</i>	1
1.1. Struktury systemów sterowania	1
1.2. Kierunki rozwoju współczesnych systemów automatyki	5
1.3. Nowe funkcje zaawansowanych systemów automatyki	7
Bibliografia	11
2. Wprowadzenie do systemu <i>DiaSter</i> — <i>J. M. Kościelny, M. Syfert,</i> <i>P. Wnuk</i>	15
2.1. Zadania i struktura systemu	15
2.1.1. Przeznaczenie systemu	15
2.1.2. Funkcje systemu	17
2.1.2.1. Przetwarzanie zmiennych procesowych	17
2.1.2.2. Symulacja i modelowanie	17
2.1.2.3. Symulatory procesów	18
2.1.2.4. Wirtualne sensory i analizatory	20
2.1.2.5. Detekcja uszkodzeń	21
2.1.2.6. Diagnostyka uszkodzeń	21
2.1.2.7. Monitorowanie stopnia degradacji aparatów technologicznych	23
2.1.2.8. Wspomaganie decyzji operatorów	24
2.1.2.9. Odkrywanie wiedzy w bazach danych	24
2.1.2.10. Sterowanie nadrzędne i optymalizacja procesów	25
2.1.2.11. Nadrzędne strojenie i adaptacja pętli regulacyjnych	25
2.1.2.12. Struktura systemu	25
2.2. Platforma programowa	27
2.2.1. Model informacyjny oraz konfiguracja systemu	29

2.2.2. Centralna baza danych archiwalnych oraz bazy danych użytkowników	33
2.2.3. Wymiana danych	37
2.2.3.1. Komunikacja modułów systemu	37
2.2.3.2. Sprzęgnięcie z systemami zewnętrznymi	40
2.2.4. Moduł modelowania	41
2.2.4.1. Struktura pakietu	41
2.2.4.2. Moduł wstępnego przetwarzania danych	42
2.2.4.3. Moduł identyfikacji modeli	43
2.2.4.4. Mechanizm wtyczek	44
2.2.4.5. Rozproszone środowisko obliczeniowe	45
2.2.5. Moduł obliczeniowy	47
2.2.5.1. Bloki funkcyjne	48
2.2.5.2. Ścieżki przetwarzania	49
2.2.5.3. Zmienne wewnętrzne	50
2.2.5.4. Tryby pracy modułu i metody synchronizacji danych	51
2.2.6. Moduł wizualizacji	52
3. Modele procesów — <i>K. Janiszowski, J. Korbicz, K. Patan, M. Witczak</i>	59
3.1. Wprowadzenie	59
3.2. Modele analityczne i modelowanie	61
3.2.1. Siłownik pneumatyczny sterowany serwozaworem – model działania zespołu	62
3.2.2. Siłownik pneumatyczny sterowany serwozaworem – model blokowy zespołu	67
3.2.3. Model przeciwprądowego wymiennika ciepła	69
3.2.4. Metody całkowania i zagadnienia numeryczne związane z symulacją modeli analitycznych	75
3.2.5. Dobór kroku całkowania	76
3.3. Modele liniowe – lokalne przybliżenie właściwości dynamicznych	76
3.3.1. Wyznaczanie współczynników modeli analitycznych – <i>PEXSim</i> Optimizer	84
3.3.2. Obserwatory stanu procesu	87
3.4. Modele neuronowe	90
3.4.1. Perceptron wielowarstwowy	90

3.4.2. Sieci neuronowe z liniami opóźniającymi	91
3.4.3. Sieci rekurencyjne	93
3.4.4. Sieci neuronowe przestrzeni stanów	95
3.4.5. Sieci lokalnie rekurencyjne	97
3.4.5.1. Sieć z jedną warstwą ukrytą	98
3.4.5.2. Sieć z dwiema warstwami ukrytymi	99
3.4.5.3. Kaskadowa sieć lokalnie rekurencyjna	100
3.4.5.4. Uczenie sieci lokalnie rekurencyjnych	102
3.4.5.5. Neuronowy model silnika elektrycznego	102
3.4.6. Sieci neuronowe typu GMDH	103
3.4.6.1. Synteza modeli GMDH	105
3.4.6.2. Kryteria oceny modeli cząstkowych	109
3.4.6.3. Metody selekcji modeli cząstkowych w sieci GMDH	111
3.4.7. Implementacja modeli neuronowych w platformie <i>DiaSter</i>	113
3.5. Modele parametryczne	114
3.5.1. Liniowe modele parametryczne i metody identyfikacji współczynników	115
3.5.2. Przykładowy przebieg identyfikacji	122
3.6. Rozmyte modele dynamiki procesu	126
3.6.1. Model rozmyty TSK dla napędu pneumatycznego	130
Bibliografia	134
4. Odkrywanie wiedzy w bazach danych — W. Moczulski, R. Szulim, P. Tomasik, D. Wachla	139
4.1. Wprowadzenie	139
4.2. Selekcja zmiennych wejściowych modeli	141
4.2.1. Algorytm <i>Correlation-based Feature Selection</i>	142
4.2.2. Miary korelacyjne	144
4.2.3. Przeszukiwanie przestrzeni cech	145
4.3. Odkrywanie zależności o charakterze jakościowym	147
4.4. Odkrywanie zależności o charakterze ilościowym	149
4.4.1. Metoda wektorów wspomagających	149
4.4.1.1. Model liniowy	150
4.4.1.2. Model nieliniowy	153
4.4.1.3. Model regresyjny	154
4.4.1.4. Przykłady zastosowania	157

4.4.2. Metody wnioskowania bazującego na przykładach	157
4.4.2.1. Modele aproksymacyjne procesów cyklicznych	162
4.4.2.2. Modele bazujące na opisie rozmytym procesów cyklicznych	171
4.5. Podsumowanie	182
Bibliografia	183
5. Symulatory procesów — K. Janiszowski	187
5.1. Symulacja procesów dynamicznych	187
5.2. Możliwości prowadzenia symulacji w pakiecie <i>PExSim</i>	188
5.2.1. Wtyczka i jej modelowanie (<i>Options & Execution control</i>)	188
5.2.2. Ścieżka i podścieżka (<i>Ports & Subsystems, Signal routing</i>)	190
5.2.3. Operatory algebraiczne sygnałów (<i>Mathematic operator, Non-linear elements</i>)	191
5.2.4. Operatory statystyczne (<i>Statistic operators, Filtering, Heuristic tests</i>)	191
5.2.5. Operatory logiczne i dyskretne (<i>Crisp logic, Fuzzy logic, Discrete operations</i>)	192
5.2.6. Operatory sterowań i rozgałęzień (<i>Execution control, Signal routing</i>)	192
5.2.7. Źródła sygnałów (<i>Sources, Controllers</i>)	192
5.2.8. Wyjścia sygnałów (<i>Sinks</i>)	192
5.2.9. Modele bloków dynamicznych liniowych (<i>Linear dynamic, Discrete operations</i>)	193
5.2.10. Modele bloków dynamicznych nieliniowych (<i>Non-linear dynamic</i>)	193
5.2.11. Dynamiczne modele parametryczne (<i>MITforD models</i>)	194
5.2.12. Dynamiczne modele szablonowe (<i>Controllers, Electric Components, Heat Exchange Components, Hydraulic Elements, Pneumatic Elements, Robotic Elements, WWT Elements, WDS Elements</i>)	194
5.3. Zastosowanie symulatorów do rozwiązywania problemów technicznych (<i>modelowanie konstrukcji napędu głównego nowoczesnej wtryskarki HSIMM</i>)	197

Bibliografia	210
6. Metody diagnostyki — <i>W. Cholewa, J. Korbicz, J. M. Kościelny</i> <i>P. Chrzanowski, K. Patan, T. Rogala, M. Syfert, M. Witczak</i>	211
6.1. Specyfika diagnostyki procesów przemysłowych	211
6.2. Metody detekcji uszkodzeń	213
6.3. Odporna detekcja uszkodzeń	217
6.3.1. Odporny model neuronowy – podejście pasywne	219
6.3.2. Odporny dynamiczny model neuronowy – podejście aktywne ...	222
6.3.3. Rozmyte progowanie adaptacyjne – podejście pasywne	225
6.3.4. Przykłady konstruowania modeli odpornych	228
6.3.4.1. Realizacja neuronowa modelowania niepewności modelu	228
6.3.4.2. Realizacja rozmytego progu adaptacyjnego	230
6.3.4.3. Realizacja odpornego modelu GMDH	232
6.3.5. Implementacja modeli neuronowych w platformie <i>DiaSter</i>	234
6.3.5.1. Wtyczka LRGFnet	235
6.3.5.2. Wtyczka GMDHnet	237
6.4. Lokalizacja uszkodzeń procesów z zastosowaniem logiki rozmytej	238
6.4.1. Formy zapisu relacji diagnostycznej	238
6.4.2. Algorytmy wnioskowania dla uszkodzeń pojedynczych i wielokrotnych	244
6.4.2.1. Wnioskowanie przy założeniu uszkodzeń pojedynczych .	246
6.4.2.2. Wnioskowanie przy założeniu uszkodzeń wielokrotnych .	252
6.4.2.3. Sposoby uwzględnienia opóźnień powstawania symptomów	253
6.4.3. Algorytmy diagnozowania w strukturze hierarchicznej	255
6.4.3.1. Dekompozycja algorytmów diagnostycznych	257
6.4.3.2. Wnioskowanie realizowane na poziomie podsystemów ...	260
6.4.3.3. Uzgadnianie diagnoz na poziomie nadrzędnym	261
6.4.3.4. Problem uszkodzeń krotnych	264
6.4.3.5. Uproszczone wnioskowanie w strukturze hierarchicznej .	269
6.4.4. Metody śledzenia uszkodzeń narastających	273
6.4.4.1. Algorytm detekcji	274
6.4.4.2. Algorytm śledzenia stopnia degradacji	275
6.4.4.3. Biblioteka <i>incipient-FDP</i>	276

6.4.4.4. Przykład zastosowania	277
6.5. Diagnostyka z zastosowaniem sieci przekonań	279
6.5.1. Wprowadzenie	279
6.5.1.1. Diagnostyka wsparta modelami	280
6.5.1.2. Diagnostyka symptomowa	280
6.5.1.3. Model diagnostyczny	281
6.5.1.4. Istota działania modelu diagnostycznego	281
6.5.2. Model diagnostyczny bazujący na sieci przekonań	283
6.5.2.1. Struktura modelu	283
6.5.2.2. Elementy kolejnych stopni modelu	285
6.5.3. Obrazy danych wejściowych	286
6.5.3.1. Transformacja danych za pomocą klasyfikatorów	287
6.5.3.2. Wybrane przykłady klasyfikatorów	289
6.5.3.3. Uczenie i definiowanie klasyfikatorów	292
6.5.4. Zmienne dodatkowe i możliwości ich uzgadniania	293
6.5.4.1. Bloki uzgadniające	294
6.5.4.2. Zastosowanie metod rachunku wyrównawczego	295
6.5.5. Sieci przekonań	297
6.5.5.1. Modele stosujące grafy	297
6.5.5.2. Dekompozycja rozkładu prawdopodobieństwa zmiennej losowej	297
6.5.5.3. Przykłady prostej sieci przekonań	299
6.5.5.4. Stosowanie sieci przekonań	299
6.5.6. Sieci stwierdzeń	300
6.5.6.1. Fakty, stwierdzenia i ich interpretacja	301
6.5.6.2. Stwierdzenia o stanie obiektu	302
6.5.6.3. Prezentacja danych wyjściowych	303
6.5.7. Identyfikacja i strojenie modelu	304
6.5.7.1. Identyfikacja wyjściowej wersji modelu	305
6.5.7.2. Strojenie modelu	305
6.5.8. Podsumowanie	307
Bibliografia	308
7. Metody sterowania nadrzędnego — <i>P. Tatjewski, L. Trybus,</i> <i>M. Ławryńczuk, P. Marusak, Z. Świder, A. Stec,</i>	317
7.1. Regulacja predykcyjna i optymalizacja punktów pracy procesów	318

7.1.1. Zasada regulacji predykcyjnej	318
7.1.2. Algorytm DMC	323
7.1.2.1. Algorytm DMC w wersji analitycznej	326
7.1.2.2. Algorytm DMC w wersji numerycznej	329
7.1.3. Algorytm GPC	330
7.1.4. Regulacja predykcyjna nieliniowa	333
7.1.4.1. Algorytmy MPC z optymalizacją na modelu nieliniowym	333
7.1.4.2. Algorytmy MPC z linearyzacją modelu nieliniowego	333
7.1.5. Modele rozmyte i neuronowe w nieliniowych algorytmach MPC	336
7.1.6. Optymalizacja punktów pracy	338
7.1.6.1. Warstwa optymalizacji punktu pracy	338
7.1.6.2. Optymalizacja punktu pracy pomocnicza dla MPC	340
7.1.7. Przykłady zastosowań	343
7.1.7.1. Reaktor z reakcją van de Vusse'a	343
7.1.7.2. Dwuwymiarowy reaktor chemiczny	346
7.2. Nadrzędne strojenie i adaptacja pętli regulacyjnych	349
7.2.1. Metoda odpowiedzi skokowej	350
7.2.1.1. Identyfikacja modelu	351
7.2.1.2. Nastawy regulatorów PI, PID	354
7.2.1.3. Wyniki wstępnego strojenia	356
7.2.1.4. Dostrajanie przez korygowanie wzmocnienia	357
7.2.2. Strojenie przekąźnikowe	358
7.2.2.1. Zasady ogólne	359
7.2.2.2. Nastawy Åströma-Hägglunda	360
7.2.2.3. Wyniki dla wzorcowych obiektów	362
7.2.2.4. Problem oszacowania opóźnienia	363
7.2.3. Dostrajanie i adaptacja	365
7.2.3.1. Przeregulowanie, tłumienie i częstotliwość a nastawy ...	366
7.2.3.2. Dostrajanie dla znanego $\tau//T$	368
7.2.3.3. Adaptacja przy nieznanym $\tau//T$	370
7.2.3.4. Uzupełnienia dla implementacji	372
7.3. Sterowanie nadrzędne	374
7.3.1. Zasada sterowania SPC	374

7.3.2. Przykład realizacji układu SPC	375
7.3.3. Samostrojzenie przekąźnikowe w systemie <i>DiaSter</i>	377
Bibliografia	379
8. Zastosowanie systemu <i>DiaSter</i> — M. Syfert, P. Chrzanowski, B. Fajdek, M. Ławryńczuk, P. Marusak, K. Patan, T. Rogala, A. Stec, M. Witczak	383
8.1. Wprowadzenie	383
8.2. Zespół trzech zbiorników – obiekt sterowania i diagnostyki	384
8.3. Aplikacja modułów i pakietów systemu <i>DiaSter</i>	385
8.3.1. Symulatory obiektów – symulator TZ	385
8.3.2. Symulacja i identyfikacja modeli TSK – odtwarzanie zmiennych procesowych	393
8.3.3. Śledzenie uszkodzeń powoli narastających	397
8.3.4. Bieżąca diagnostyka procesu	401
8.3.4.1. Etapy realizacji systemu diagnostycznego	402
8.3.4.2. Przykładowe testy systemu	409
8.3.5. Samostrojzenie – dobór nastaw regulatora PID	414
8.3.5.1. Schemat pętli regulacyjnej	414
8.3.5.2. Odpowiedź skokowa obiektu	418
8.3.5.3. Strojzenie przekąźnikowe	420
8.3.6. Regulacja predykcyjna w warunkach ograniczeń i awarii	422
8.3.6.1. Regulacja DMC w warunkach ograniczeń	422
8.3.6.2. Regulacja DMC w sytuacjach awaryjnych	423
8.3.7. Modele neuronowe i ich zastosowanie	425
8.3.7.1. Sieci lokalnie rekurencyjne	425
8.3.7.2. Dynamiczne sieci GMDH	431
8.3.8. Sieci przekonanych w układzie diagnostyki	434
8.3.8.1. Identyfikacja modelu BNBM	435
8.3.8.2. Testowanie modelu BNBM	440
Bibliografia	443
Podziękowania	443